

dia que va morir Marilyn; Anna Cerdà, a Abans del foc; i Pere Caimari i Jaume Picó, a Cròniques de la molt anomenada ciutat de Montcarrà. El cas de Joana Barceló és a part: esdevindrà sirena i mare-terra, origen d'una nova raça. Precisament perquè el darrer estadi d'aquesta etapa, la possessió dels dos mons, l'adquirit en el viatge i el que havia estat abandonat, ja l'he discutit abans (i amb ell els altres, encara que d'una manera oblíqua), crec que es pot aturar l'anàlisi aquí.

En acabar

L'ús del mètode anomenat mític o arqueotípic permet, em sembla, una discussió de la temàtica de les obres literàries sense caure en cap particularisme ni generalització. Com-

parar la literatura amb la vida tampoc no seria cap sortida. I tanmateix ho hem fet. Hem reduït l'experiència acumulada en aquestes novel·les als trets essencials i recurrents, per tal d'extreure'n la càrrega d'«informació» que poden aportar al patrimoni comú de formes de vida, actituds morals i temes literaris. Ara com ara em sembla que l'anàlisi que he fet de les obres seleccionades pot ser efectiva, bé que parcial. Aquest assaig de lectura, per anar bé, hauria de ser acompanyat d'una anàlisi formal i de la interpretació i valoració de cada una de les obres tractades, feina que no m'ha semblat oportú de fer aquí, en benefici de la discussió temàtica. De moment, he procurat donar algunes bases per a una lectura més completa.

ENRIC SULLÀ

Consideració amb premi sobre l'assaig, per J. Murgades Barceló

A hores d'ara sembla ja un fet evident que, a un nivell d'anàlisi estrictament formal, la literatura catalana és perfectament equiparable, quan a la qualitat d'alguns dels seus autors i moviments, a la millor literatura produïda en les grans llengües de cultura. No per això, tanmateix, deixa d'evidenciar aquesta mateixa literatura catalana contemporània, sotmesa als criteris d'anàlisi sociològica, les radicals anomalies de base en què té lloc la seva gestació i desenvolupament. La concessió de premis literaris exemplifica, per les seves implicacions en un context d'interessos —socials, econòmics, polítics— molt més ampli que els merament culturals, algunes d'aquestes situacions anòmales. La finalitat de tot premi literari és, en principi, doble. Servir, d'una banda, de plataforma de llançament eficaç per als escriptors i llurs obres i, d'altra, fomentar la creació d'un públic consumidor i, subsidiàriament, lector. L'acostament dels uns i dels altres redunda en benefici dels promotors de premis, els editors, i els confirma positivament en el seu paper d'intermediaris. El premi compleix la missió per a la qual s'ha instituït. Paral·lelament a aquest fet, s'entén que tot premi no manipulat per i al servei d'uns interessos econòmics considerables (com és el cas de molts premis concedits en l'àmbit de llengües majoritàries, on sovint s'imposa una mercantilització del producte de cara a promoure el seu consum massiu) i que, d'altra banda, no es vegi prèviament condicionat per les directrius inflexibles d'una política cul-

tural determinada (com és ara la d'alguns països socialistes), ha de disposar en justa lògica d'un marge de llibertat prou ampli com per esdevenir un exponent indicatiu de l'estat de la producció cultural i, concretament, del gènere al qual s'atorga. Arribats aquí, i a partir d'aquest esquema breument esbossat, cal preguntar-se, en primer lloc, sobre el rendiment assolit pels premis literaris concedits en l'àmbit cultural català, tant pel que fa al potenciament d'autors i de públic com a la consolidació del negoci editorial, i, en segon lloc és útil també de plantejar-se fins a quin punt aquests premis, no influenciats —si més no, en la mateixa mesura— per uns condicionants de mercat o de partit com els al·ludits, constitueixen un índex rellevant del que coetàniament s'escriu.

La tasca de respondre amb un mínim d'objectivitat i solvència a una qüestió tan genèrica i complexa correspondria, certament, a un estudi enfocat des de les perspectives de la sociologia literària, que extragués uns resultats operants a partir de la interpretació sistemàtica de dades quantitatives i qualitatives. En tant que no disposem d'un treball d'aquesta índole, que fóra tan aclaridor per entendre el paper efectiu que han jugat els premis literaris en la represa i continuació del fet cultural de postguerra, resulta interessant d'examinar a títol monogràfic i provisional la significació i trajectòria d'alguns d'aquests premis en concret. Sobretot si tenim en compte que de la seva anàlisi no tan sols s'extreuen conclusions exclusivament referides a

la dinàmica i avatars del premi en si, sinó també una sèrie de característiques reveladores —en positiu o en negatiu— del que ha estat paral·lelament l'evolució del gènere per al qual s'ha instituït.

En el cas que sigui l'assaig el gènere que ens interessi de considerar, haurem de remetre'ns forçosament al premi «Josep Yxart», convocat ininterrompudament per a obres d'assaig des del 1956 al 1970, sota el mecenatge del senyor Francesc A. Ripoll, que en concedeix la dotació econòmica, i patrocinat per la benemèrita Editorial Selecta, que en tindrà cura de la publicació. Sembla obvi que la motivació primordial que mena a la creació d'aquest premi és l'afany de donar cabuda, en la nit literària de Santa Llúcia, a un gènere tan característic com l'assaig de tota societat que maldi per la transformació de les estructures ideològiques i culturals vidents. Tanmateix, com veurem, la contribució efectiva de l'«Yxart» a aquest procés de renovació serà més aviat migrada i no respondrà, ni de bon tros, a les esperances que hom hi havia dipositat al començament. Després de diferents vicissituds,¹ el premi experimentarà un progressiu desfasament que l'inhabilitarà en la seva funció culturalment endegadora i econòmicament rendable fins que, ja del tot perdut el seu antic prestigi, desapareixerà definitivament el 1970. Abans de prosseguir, però, en aquest intent de valoració anticipada, caldrà analitzar més detingudament les característiques internes del premi i la seva trajectòria evolutiva.

En primer lloc, cal tenir en compte que, malgrat els augments de què serà objecte per obra i gràcia del mecenatge en el qual s'empara,² la retribució econòmica del premi «Yxart» —una de les menys dotades dels premis literaris catalans— resultarà insuficient per a estimular una nodrida concurrència de participants, els quals seran representats, en molts casos, per escriptors en funcions d'assagista que intentaran de rendabilitzar mínimament articles diversos, sovint publicats amb anterioritat i aplegats després en reculls no sempre homogenis i coherents. A un incentiu econòmic escàs, s'hi correspon una escassetat d'obres creatives adreçades a aconseguir-lo.

D'altra banda, la composició del jurat es caracteritzarà bàsicament, i a desgrat de tots

els canvis que experimentarà al llarg d'aquests anys,³ per la majoritària adscripció dels seus membres a tasques culturals d'exclusiu domini literari o paraliterari, amb la qual cosa, a més de fer perdurar una concepció de l'assaig que tendeix a veure'l com un gènere clos, apte tan sols per a lletraferits, es limitaven considerablement les possibilitats de valoració. Val a remarcar també, encara que sigui de passada, que tots els integrants del jurat seran —amb l'única excepció dels dos que, en moments diferents, actuaran de secretaris—⁴ gent de més de cinquanta anys.

Si ens atenim, per tal de considerar l'evolució experimentada pel premi «Yxart», a les obres que en resultaren vencedores, ens adonarem de l'existència de tres etapes successives diferents, de les quals només resulten, i encara de manera molt irregular i parcial, mínimament significatives les dues primeres, essent la tercera una simple pervivència a títol simbòlic.

Correspon la primera d'aquestes etapes al període que abasta del 1956 al 1960 inclòs i es caracteritza pel predomini que hi assoleix l'assaig de tema literari, tot i que per aquests mateixos anys concorren al premi obres que no tenen res a veure amb especulacions sobre literatura.⁵ A mig camí d'unes i altres, i molt per damunt seu, cal situar l'obra de Joan Fuster que encapçala la llista de les guanya-

3. El jurat dels primers anys estava integrat per Jordi Rubió i Balaguer com a president, Marià Manent, J. V. Foix, Rossend Llates i Josep M. Castellet, que actuava en funcions de secretari. L'any 1960 experimentarà aquest jurat el primer canvi: passa a encarregar-se de la presidència en substitució de Rubió i Balaguer, J. V. Foix i s'hi incorpora Jaume Bofill i Ferro. Es mantindrà invariable fins a la convocatòria de 1964, en què ocuparà el càrrec de president Rafael Gay de Montellà i entraran a formar-ne part, substituint, respectivament, J. Bofill i Ferro i Josep M. Castellet, Lluís Nonell i Jordi Ventura. De llavors ençà es produiran només dos canvis, l'any 1966 en què Pere Ribot ocuparà el lloc de Lluís Nonell, i l'any següent, quan Maurici Serrahima es farà càrrec de la presidència del jurat.

4. Josep M. Castellet, des de la fundació del premi fins a l'any 1963, i Jordi Ventura, des de 1964 fins a la seva desaparició.

5. Així, per exemple, s'hi presenten, entre d'altres, Delfi Abella amb una obra sobre el geni i el caràcter català, editada posteriorment amb el títol *El nostre caràcter* a la col·lecció "Panorama actual de les idees", Dalmau editor, 1961. Enric Jardí amb el seu estudi sobre la figura de Nonell, aparegut en forma de llibre l'any 1958 i titulat *Nonell i altres assaigs*, publicat per la mateixa Editorial Selecta. Albert Pérez Baró hi concorre amb un treball sobre *Les cooperatives a Catalunya* que serà editat l'any 1972 per l'Institut d'Estudis Catalans, amb motiu d'haver-se-li atorgat el premi Rafael Tasis 1968.

1. Hom pot entreveure algunes de les preocupacions que susciten aquestes vicissituds a les ressenyes aparegudes, amb motiu de la concessió dels premis, a la revista "Serra d'Or", signades al número de gener de 1960 per Albert Manent i al de febrer-març de 1964 per Carme Vilaginés i Francesc Vallverdú.

2. D'una dotació econòmica inicial de 10.000 pessetes es passarà a 15.000 l'any 1960 i, finalment a 25.000 a partir del 1965.

dores de l'«Yxart». Premonitòria de la plenitud que assoliria en anys successius la seva admirable tasca com a assagista, *Figures de temps*⁶ és una mostra arquetípica del gènere assaig en l'accepció més humanista del terme, que defuig qualsevol intent de classificació a partir del tema tractat, ja que aquest, divers i heterogeni com l'home mateix, no és altre que el d'expressar a tall de «prova» tota una immensa gamma d'experiències i coneixements de manera enginyosa i suggerent.⁷

D'una intenció essencialment literària, per bé que no servi la menor similitud amb les tres obres restants de la primera etapa, *Cita de Narradors*⁸ se'ns presenta avui com un manifest polèmic signat per cinc autors (Jordi Sarsanedas, Maria Aurèlia Capmany, Manuel de Pedrolo, Josep M. Espinàs i Joan Peruchó), protagonistes destacats de la progressiva represa i ulterior escalada, els anys seixanta, de la narrativa i de la novel·lística catalanes. En aquesta obra conjunta s'enfronten recíprocament amb llurs creacions literàries, des d'una perspectiva conscient de les circumstàncies històriques que els pertoca de viure i amb una explícita voluntat testimonial. El resultat no deixa de ser especialment positiu.

En els tres anys següents són premiades *Vint-i-cinc anys de crítica*⁹ de Jaume Bofill i

6. Amb anterioritat a *Figures de temps*, premi "Josep Yxart" 1956, Editorial Selecta, 1957, Joan Fuster havia publicat dues obres més d'assaig: *El descàndit de la realitat*, col·lecció Raixa, Ciutat de Mallorca, 1955, i *Les originalitats*, Publicacions de La Revista, Editorial Barcino, Barcelona, 1956.

7. Em permeto de transcriure un fragment de la introducció de Fuster a *Figures de temps*, molt significatiu per a comprendre el judici que li mereix la seva obra i, en definitiva, la seva concepció de l'assaig: "I si l'essència de l'assaig és —valga el sinònim— la provatura, aquestes són provatures *in statu nascendi*, gairebé germen de provatura. Per a mi, quedaven obertes a una revisió posterior, rectificadora o corroborant, a la qual, vull repetir-ho, renuncie, de moment. M'agradaria que el lector les acceptàs, també, obertes, com una incitació, susceptibles de prolongar-se, per llur compte, en les seves meditacions."

8. Premi "Josep Yxart" 1957 Editorial Selecta, 1958. En el pròleg que encapçala l'obra, signat per tots cinc autors, hi llegim: "Seria còmode parlar de generació, però una mica confús. Es millor dir honradament que ens uneixen circumstàncies ben externes i que nosaltres no hem pas triat: a) no tenir més de quaranta anys ni menys de trenta; b) haver necessitat com a mitjà d'expressió la prosa; c) viure de cara a un mateix mur on es veuen passar les mateixes ombres."

9. Premi "Josep Yxart" 1958, Editorial Selecta, 1959.

Ferro, *De Verdaguer a Carner*¹⁰ d'Osvald Cardona i *La literatura catalana i el poble*¹¹ de Joan Triadú, obres hereves totes tres, en major o menor grau, del corrent crític forjat pels esquemes teòrics del postsimbolisme, a l'assimilació i integració dels quals en l'àmbit cultural català tant havia contribuït l'obra i la docència de Carles Riba. En aquest sentit, les tres obres esmentades no fan sinó traïr, amb les matisacions pròpies de cada cas, la pervivència a les darreries de la dècada dels cinquanta d'un determinat mètode crític i la fidelitat que li professen llurs autors. Totes tres obres són molt més susceptibles d'ésser estudiades en una història de la crítica que no de l'assaig. Malgrat els deutes i concomitàncies que presenta en relació amb el tipus de crítica suara alludit i a la doctrina ribiana, l'obra de Joan Triadú —no ho oblidem, el crític més actiu i polèmic durant els anys cinquanta— manifesta ja un interès incipient per una crítica que tingui també en compte les noves perspectives ofertes per l'anàlisi sociològica del fet literari. El títol mateix amb què encapçala el seu recull d'assaigs guardonat amb l'«Yxart» el 1960, *La literatura catalana i el poble*, és ja per ell mateix simptomàtic d'unes noves inquietuds. Amb aquesta obra es clou la que hem convingut a designar com la primera etapa del premi i s'inicia la dècada dels que algú, entre irònic i nostàlgic, ha anomenat *happy sixty*. A conseqüència dels canvis socio-econòmics sobrevinguts els anys immediatament precedents, amb la fi del període d'economia autàrquica, la primera arribada massiva de turistes i, pel que fa concretament als Països Catalans, d'immigrants procedents del sud, s'incrementarà l'interès per tota mena d'assaigs i estudis que, a partir d'uns enfocaments històrics, sociològics i econòmics, es plantegin la valoració i interpretació de les noves realitats. De manera tímida i indirecta, un lleu afluirament de les traves censurals vigents contribuirà també a aquesta gradual presa de consciència històrica.

Els assaigs premiats en la segona etapa del «Josep Yxart» amb prou feines deixen entreveure les conseqüències de l'impacte en allò que fa referència al món cultural català. És ben cert que en aquesta etapa ja no predomina ni de bon tros l'assaig de tema literari i sí, per contra, el de caire sociològic o històric, però aquests ho fan des d'unes anàlisis extemporànies o desencertades. Amb una sola excepció d'entre les obres que resultaren elegides, i algunes més d'entre les que no pas-

10. Premi "Josep Yxart" 1959, Editorial Selecta, 1960.

11. Premi "Josep Yxart" 1960, Editorial Selecta, 1961.

saren de finalistes,¹² la tònica general dels premis «Josep Yxart» atorgats del 1961 al 1966 inclòs és més aviat mediocre.

*El món actual i el nostre país*¹³ de Josep M. Corredor, amb què s'enceta la nova etapa, és una obra integrada per cinc assaigs, dels quals el primer és l'únic inèdit i el que dona títol al llibre, caracteritzats en conjunt per l'astorament de l'intel·lectual burgès davant els incessants canvis que s'esdevenen a nivell mundial i que comporten l'esquerdament dels esquemes del vell racionalisme de què se serveix l'autor per tal d'explicar-se, insatisfactòriament, les situacions resultants. És de remarcar el coqueteig més o menys explícit que s'observa, al llarg de tot el llibre, amb una teoria tan inequívocament fallaç i a la vegada típica del pensament d'un cert sector de la dreta espanyola, com és la del crepuscle de les ideologies.¹⁴

Una divagació encara més heterogènia i pintoresca, però centrada en la consideració de la societat catalana *strictu sensu* i esgrimida teòricament com a resposta a dues obres tan significatives com foren en i del seu moment *Nosaltres els valencians*¹⁵ de Joan Fuster i *Els altres catalans*¹⁶ de Francesc Candel, és el llibre de Miquel Arimany *I els catalans també*,¹⁷ sobre el qual em permeto de subscriure plenament la crítica que en féu Alfred Badia,¹⁸ tot remarcant pel meu compte la distància incommensurable que separa les dues obres al·ludides de la de Miquel Arimany.

*Dos pobles ibèrics*¹⁹ de Felix Cucurull in-

cideix en la temàtica de replantejar-se, des d'unes concepcions democràtiques i federalistes, les relacions establertes en un passat immediat entre Portugal i els Països Catalans, llurs afinitats socials i culturals, i els intents d'acostament mutu per part d'ambdues cultures i comunitats. El llibre resulta, amb tot, més informatiu que interpretatiu, més propens a historiar que a assajar. En aquest sentit, l'obra de Jordi Ventura *Els heretges catalans*²⁰ és un exemple palès d'estudi històric sobre temes poc estudiats i menys tinguts en compte, amb documentació abundant i aparat de citacions considerable, sense la menor relació amb el gènere assaig i amb el públic heterogeni però no especialitzat al qual s'adreça. No és aquest el cas de *Doble assaig sobre Picasso*²¹ de Palau i Fabre, finalista l'any en què fou premiada l'obra de Ventura i vencedora, per fi, l'any següent al segon cop de presentar-se al premi. Es tracta, com el mateix títol indica, de dos assaigs sobre l'obra artística i literària del gran pintor del nostre segle, de la qual mostra aspectes no gaire coneguts i proposa, amb un encertat to interpretatiu, inherent a l'assaig, noves lectures de diferents pintures i èpoques.

Contràriament —i en un nivell de qualitat molt superior— a les característiques de conjunt de les obres presentades en aquesta segona etapa, *Sobre llegir i escriure*²² de Maurici Serrahima se'n ofereix a la nostra consideració com un d'aquests grans cims —tan difícilment assolibles— del gènere assaig en la seva realització més clàssica. Els cinc treballs que integren el conjunt harmònic i coherent de l'obra (Escriure, El temps i l'art, Realisme i creació, Novella per a tothom. Llegir), constitueixen la prolongació i l'aprofundiment, del tot reeixits, dels problemes sobre teoria literària i artística que Serrahima havia tractat ja, poc abans, a *La crisi de la ficció*.²³ Malgrat que, de vegades, l'exposició es resenti d'una tendència a la divagació especulativa —consubstancial, sembla, amb l'estil de l'autor—, el fet és que aquest sap plantejar-se a nivell teòric uns problemes que es corresponen amb els de la realitat cultural més immediata i històrica. Els fruits que resulten d'aquesta anàlisi, com s'esdevé sempre amb el bon assaig, no s'han de mesurar tant en funció d'allò que resolen, com d'allò que contribueixen a desvetllar en la consciència del lector, i aquí rau, al meu entendre, un dels valors més cabdals de l'obra assagística de Maurici Serrahima.

L'any 1967 en què, paradoxalment, pas-

12. Com és ara les tres obres que hi presentà, en tres anys diferents, Antoni Jutglar, dues de les quals, *Aspectes històrics de la crisi d'Occident* i *Rodes de molt*, foren editades, respectivament, per Editorial Fontanella l'any 1963 a la col·lecció Perspectives i per Nova Terra l'any 1964 a la col·lecció Síntesi. Enric Jardí hi concoregué novament amb una altra obra, *Tres casos: Pijoan, D'Ors, Gaziol*, editada també per Editorial Selecta amb el títol *Tres diguem-ne desarrelats* l'any 1966. Lluís Aracil i Rodolf Llorens hi participaren amb sengles obres sobre *El conflicte lingüístic valencià* i sobre *Com han estat i com són els catalans*, respectivament. Aquesta última aparegué editada per Ariel l'any 1968 a la col·lecció Hores de Catalunya.

13. Premi "Josep Yxart" 1961, Editorial Selecta, 1962.

14. Vegeu Gonzalo FERNÁNDEZ DE LA MORA, *El crepusculo de las ideologías* (Madrid, Ed. Rialp, 1965).

15. Edicions 62, Barcelona 1962, col·lecció Llibres a l'Abast.

16. Edicions 62, Barcelona 1964, col·lecció Llibres a l'Abast.

17. Premi "Josep Yxart" 1964, Editorial Selecta, 1965.

18. Publicada a "Serra d'Or", VII (1965), 603-605.

19. Premi "Josep Yxart" 1966, Editorial Selecta, 1967.

20. Premi "Josep Yxart" 1962, Editorial Selecta, 1963.

21. Premi "Josep Yxart" 1963, Editorial Selecta, 1964.

22. Premi "Josep Yxart" 1965, Editorial Selecta, 1966.

23. Edicions Destino, 1965.

sarà a ocupar la presidència del jurat que concedia el «Josep Yxart» el propi Serrahima, s'inicia el decandiment definitiu del premi que, mancat ja de molt abans de la concurrència d'escriptors i de lectors, acabarà per desaparèixer tres anys més tard sense pena ni glòria. Aquesta tercera etapa, no gens representativa, s'explica només en funció dels esforços tendents a evitar la desaparició d'un premi que, malgrat les seves crisis i irregularitats, era l'únic, encara en aquells anys, que es proposava de promocionar i ajudar a l'assentament de l'assaig a casa nostra.

Tot i que aquest any de 1967 es presentà al premi l'obra de Josep Dalmau *Agonia de l'autoritarisme catòlic*,²⁴ mostra significativa de l'apogeu assolit als Països Catalans per l'assagisme religiós, la concessió del premi recaurà en *Vida i obra de Marius Torres*²⁵ de Mercè Boixareu. Aquesta obra constitueix un exponent paradigmàtic, ja que no de l'assaig, sí almenys del que s'ha entès tradicionalment a la universitat espanyola per tesi doctoral. És l'exposició sistemàtica i exhaustiva de la biografia d'un autor dins els canons metodològics del positivisme més ortodox. Els resultats, no cal dir, són especialment migrats, tant pel que fa referència a la comprensió i valoració de l'obra com a realitat autòctona i independent dels avatars vitals experimentats pel seu autor, com pel que fa a la seva contextualització en el moment històric en què s'ha escrit.

Els trets definidors de l'obra de Ramon Planes *El Modernisme a Sitges*²⁶ podríem resumir-los en dos mots: simplisme i localisme. A més d'incidir en definicions de Modernisme del tot folklòriques i pintoresques,²⁷ el seu llibre no suposa, ni de bon tros, una aportació documental des d'una perspectiva no exclusivament centrada en Barcelona a la història del moviment, sinó més aviat la seva reducció i simplificació a l'àmbit sitgetà i a les festes —la manifestació més superficial i epidèmica del fenomen modernista— que hi organitzà Rusiñol, amb la figura del qual identifica Planes tot el moviment. Errors d'anàlisi i d'interpretació a banda, cal remarcar que qualsevol relació que pugui tenir aquesta obra amb el gènere assaig és pura coincidència.

Finalment, i després d'un any en què el premi fou declarat desert,²⁸ es convocà per darrera vegada el «Josep Yxart», que s'atorgà per segon cop a Osvald Cardona, autor de

L'art poètica de Maragall.²⁹ Tot el que he dit referint-me a *De Verdaguera a Carner* sobre els fonaments crítics en què es basa la concepció i la pràctica de l'assaig literari per part de Cardona, s'apliquen novament en aquesta obra seva al voltant de la poètica maragalliana, amb l'única precisió remarcable que entre l'aparició d'una i l'altra han transcorregut onze anys, en el decurs dels quals han canviat radicalment les realitats a expressar, ja sigui mitjançant la crítica o mitjançant l'assaig, i les directrius metodològiques d'ambdues activitats.

Sembla arribat el moment d'establir, si més no, un balanç del premi d'assaig «Josep Yxart» considerat globalment. Tenint en compte la visió esquemàtica que de la seva evolució he esbossat en les línies precedents, per força s'ha de convenir en el seu caràcter essencialment desigual, irregular. Si bé és cert que entre els seus guanyadors figuren els dos màxims creadors de l'assaig català contemporani, Fuster i Serrahima, no per això és menys òbvia la progressiva davallada que experimenta el premi, fins a convertir-se en una romanalla del tot caduca i inoperant, que no reflecteix ni respon a les necessitats culturals del seu moment. L'«Yxart» acaba esdevenint un premi no rendible en la mesura que no ha estat capaç d'atreure un nombre considerable i valuós d'assagistes³⁰ que, amb la qualitat i representativitat de llurs escrits, contribuïssin a fornir-li un públic amant i interessat. Les causes d'aquest malguany cal atribuir-les abans que tot a les condicions peculiars del premi en si, ja exposades (retribució econòmica, composició del jurat, etc.), i a la seva incapacitat per esdevenir un incentiu de pes entre les noves promocions d'escriptors. En tot cas, el que sí fóra arriscat de concloure és que els motius de l'ensulsiada són imputables a una pretesa impopularitat (?) del gènere assaig en el si de la cultura catalana. És un fet inqüestionable, certament, que en contra seva han operat i encara operen una sèrie de condicionants de base que minven enormement les seves possibilitats. Com ha observat molt encertada-

29. Premi «Josep Yxart» 1970, Editorial Selecta, 1971.

30. És curiós de remarcar, sobre aquest punt en concret, l'assiduitat amb què van concórrer al premi, amb la mateixa o amb diferents obres, uns quants autors determinats. En efecte, si examinem la llista de participants durant els quinze anys de vida de l'«Yxart», constatarem que s'hi van presentar més d'un cop un total de nou autors, dos dels quals ho van fer per espai de quatre convocatòries, tres per espai de tres també, i quatre per espai de dues. Això serveix per demostrar la manca d'atracció que exercia el premi fora d'uns cercles molt reduïts i la seva incapacitat de diversificació de cara als nous corrents crítics.

24. Editada per Editorial Selecta l'any 1968.

25. Premi «Josep Yxart» 1967, Editorial Selecta, 1968.

26. Premi «Josep Yxart» 1968, Editorial Selecta, 1969.

27. *Op. cit.*, p. 28.

28. L'any 1969, en la convocatòria del qual només s'havien presentat tres obres.

ment Joan Fuster «l'article de diari és la forma larvària de l'assaig»,³¹ i d'aquesta escola —com de tantes altres— de formació i potenciament d'escriptors i lectors n'estem mancats. La tasca empresa en aquest sentit pel Noucentisme i les generacions següents es veié estroncada per la guerra i les seqüeles resultants a nivell ideològic i cultural. Tanmateix, però, i a desgrat d'aquestes deficiències estructurals —agreujades pel rigor de la censura en tot allò que fa referència als problemes més vius i immediats— és també un fet innegable que al llarg de tota la dècada dels seixanta, i com a conseqüència de la nova conjuntura econòmica i política, la indústria cultural catalana experimentarà un inusitat apogeu en el qual intervindrà, de manera molt activa, el paper cada cop més rellevant jugat per l'assaig i els assagistes, en el doble vessant d'originals i traduccions. Basta recordar algunes de les més importants col·leccions que apareixen per aquells anys³² i la

preeminència que hi assoleix el gènere assaig en les més diverses accepcions del terme.

No és el propòsit d'aquesta ressenya endinsar-se en l'estudi de l'evolució seguida per l'assaig a Catalunya durant els últims trenta-cinc anys, però sí que m'agradaria apuntar, a tall de conclusió provisional, la necessitat d'un assaig sobre l'assaig, que, sense deixar-se endur pel miratge de la diversitat temàtica a què s'aplica el gènere, n'establís unes pautes dinàmiques d'anàlisi, al marge de qualsevol tipus de compartimentació inventarial. És d'esperar que d'un intent semblant se'n derivessin, si més no, profitoses orientacions que permetrien de clarificar i endegar mínimament un gènere que, per dir-ho amb paraules del mateix Adorno, constitueix «la forma crítica *par excellence*».³³

J. MURGADES BARCELÓ

31. *Literatura catalana contemporània* (Barcelona 1972), p. 284.

32. Per exemple —i sense la menor intenció de formular-ne un inventari exhaustiu—, l'any 1961 apareix «Panorama actual de les idees», Dalmau editor; l'any 1962 «Llibres a l'Abast» de la recentment fundada Edicions 62; l'any 1963 «Entre tots ho farem tot», d'Edicions d'Aportació Catalana; «Perspectives» d'Editorial Fontanella, «Blanquerna» d'Edicions 62, que editaran també les col·leccions «Cara i creu», apareguda el

1964, i «Antologia Catalana» i «Biblioteca bàsica de cultura contemporània» l'any 1965. Amb aquestes mencions pretenc indicar simplement alguns dels possibles punts de partida per aquest estudi sobre l'assaig a casa nostra els darrers anys, és a dir, l'examen de la progressiva expansió editorial i la subsequent creació de col·leccions on l'assaig estava cridat a ocupar-hi un lloc destacat.

33. Theodor W. ADORNO, *El ensayo como forma*, dins *Notas de literatura*, trad. de Manuel Sacristán (Barcelona 1960), p. 30.

Sartre i els intel·lectuals, per J. M. Castellet

A Ramon Viladàs

1.

Una de les lectures més estimulants d'aquest any haurà estat *On a raison de se révolter* (Gallimard, 1974), llibre curiosament silenciats per la premsa francesa, de dreta o d'esquerra, *et pour cause!* El llibre recull les converses mantingudes des de novembre de 1972 fins a març de 1974 entre Jean-Paul Sartre (68 anys), Pierre Victor (28 anys, dirigent del moviment «mao») i Philippe Gavi (33 anys, periodista de «Libération»). Al fil dels esdeveniments francesos i internacionals i tot prenent com a punt de partida l'evolució de Sartre —que serveix de pretext per a repassar la política francesa des del Front Popular (1936) fins ara— tres homages de diversa edat i formació intel·lectual

parlen de diversos temes polítics dels darrers anys o d'avui mateix: del Partit comunista, de maig del 68, de la contestació i de la repressió, de Txecoslovàquia, de Xile, de la guerra àrabo-israeliana, de la vaga de LIP, de les eleccions presidencials i el sentit del vot, dels «maos» i els intel·lectuals, etc.

Si el llibre és estimulants, no ho és només per l'actualitat dels temes; ho és, sobretot, per l'actitud dels col·loquiants: oberta, flexible, lliure. Malgrat els prejudicis —sobretot «de» i «envers» Pierre Victor, militant d'extrema esquerra—, al llarg del col·loqui les actituds es desenvolupen en el respecte mutu i en la llibertat d'expressió de cadascú i, aleshora, les posicions es matisen, evolucionen, canvien. Cap d'ells, en acabar el col·loqui, no serà el mateix que en començar-lo. Cadascú